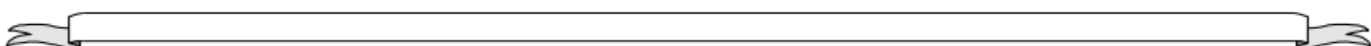

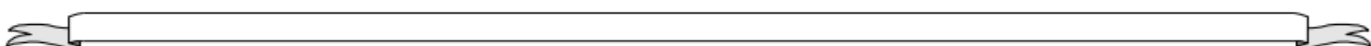
**IZVJEŠTAJ O ZAŠTITI OD DISKRIMINACIJE SA STANOVIŠTA
DJELOVANJA INSTITUCIJE ZAŠTITNIKA LJUDSKIH PRAVA I
SLOBODA CRNE GORE
ZA PERIOD 1. januar - 31. jul 2021. godine**

Podgorica, novembar 2021. godine

SADRŽAJ

I UVOD	5
1.1. Pravni okvir.....	7
1.2. Strateški okvir.....	9
II STATISTIČKI PRIKAZ PREDMETA U POSTUPKU PRED ZAŠTITNIKOM	10
2.1. Statistički i uporedni prikaz predmeta po pritužbama zbog diskriminacije u periodu od 1. januara do 31. jula 2021. godine	10
III PODACI IZ PRAVOSUDNE I UPRAVNE NADLEŽNOSTI.....	23
3.1. Podaci iz nadležnosti sudova za prekršaje	23
3.2. Podaci iz nadležnosti Uprave Policije.....	25
IV AKTIVNOSTI NA PROMOCIJI LJUDSKIH PRAVA I JAČANJU KADROVSKIH KAPACITETA SEKTORA ZA ZAŠTITU OD DISKRIMINACIJE, RANJIVIH GRUPA I RODNE RAVNOPRAVNOSTI.....	29
4.1. Nacionalni aspekt saradnje i promocija jednakosti.....	29
4.2. Ključni aspekti međunarodne saradnje.....	35
V KLJUČNA ZAPAŽANJA O STANJU LJUDSKIH PRAVA I SLOBODA RANJIVIH GRUPA.....	38
VI ZAKLJUČNE OCJENE I PLANOVI ZA NAREDNI PERIOD	40

I UVOD

„Svakom pripadaju sva prava i slobode proglašene u Deklaraciji bez ikakvih razlika u pogledu rase, boje, pola, jezika, vjeroispovijesti, političkog ili drugog mišljenja, nacionalnog ili društvenog porijekla, imovine, rođenja ili drugih okolnosti. Dalje, neće se praviti nikakva razlika na osnovu političkog, pravnog ili međunarodnog statusa zemlje ili teritorije kojoj neko lice pripada, bilo da je ona nezavisna, pod starateljstvom, nesamoupravna, ili da joj je suverenost na ma koji drugi način ograničena¹“.

Izveštajni period i dalje karakteriše uglavnom nedovoljno poznavanje pojma diskriminacije, elemenata, pojavnih oblika i mehanizama zaštite od diskriminacije. Primijećeno je da je diskriminacija jedna od najčešće korišćenih riječi u javnom diskursu i da je građani/ke koriste kada dožive bilo kakvu nepravdu ili nejednakost. Međutim, Zaštitnik je jedinstveni organ čija je nadležnost ispitivanje ne samo diskriminacije, već i povrede nekog drugog prava, pa u odsustvu konstitutivnih elemenata diskriminacije, kada izostanu i elementi za postupanje u odnosu na meritorno ispitivanje diskriminacije, ispitni postupak se proširuje na utvrđivanje svih činjenica i okolnosti bitnih za zauzimanje stava povodom navoda o eventualnoj povredi drugih prava. Osim toga, Zaštitnik nastoji da javnosti približi u najvećoj mogućoj mjeri pojam, vrste, oblike, osnove, oblasti i područja diskriminacije. Takođe i ustavni, međunarodni i zakonodavni okvir iz ove oblasti. U izvještaju Evropske komisije² se, između ostalog, navodi da je institucija ojačala svoju komunikaciju sa nadležnim organima i javnošću, kao i vidljivost svojih aktivnosti. Regulatorni i institucionalni okvir za funkcionisanje Ombudsmana (status B) je uspostavljen i Ombudsman se i dalje doživljava kao institucija sa najboljim uticajem i povjerenjem u pogledu promocije i zaštite prava građana. Kapaciteti Institucije za rješavanje pritužbi i kvalitet njenih odluka nastavili su da se poboljšavaju. Dalje je navedeno da nadležne vlasti treba sistematičnije, efikasnije i brže da sprovedu preporuke Ombudsmana. Evropska komisija smatra da su poboljšani kapaciteti Ombudsmana, kao tijela za zaštitu od diskriminacije, kao i da institucija ima potrebne kompetencije za rješavanje pritužbi za diskriminaciju.

Zabrana diskriminacije i jednakost pred zakonom sastavni su dio brojnih međunarodnih dokumenata i Ustava Crne Gore. Ustavom, Zakonom o zabrani diskriminacije i drugim zakonima definisan je pravni i institucionalni okvir za borbu protiv diskriminacije.

Iako to nije zakonska obaveza, institucija Zaštitnika i ove godine podnosi posebni izvještaj Odboru za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore o diskriminaciji sa stanovišta djelovanja institucije Zaštitnika, radi upoznavanja javnosti o radu i ukazivanja na ovu negativnu društvenu pojavu i djelovanje Zaštitnika u ostvarivanju zaštite ljudskih prava i sloboda.

¹Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima, usvojena posebnom rezolucijom Generalne skupštine Ujedinjenih nacija 10. decembra 1948. godine, član 2

² https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/montenegro-report-2021_en

Podsjećamo da je i ovaj izvještajni period kao i 2020. godinu obilježila pandemija zarazne bolesti izazvana COVID-om 19 koja je uticala na živote građana/ki u ekonomskom, socijalnom, psihološkom i drugom smislu. Zaštitnik je nastojao da, koristeći sve svoje kapacitete, bude u službi građanima/kama kako bi u najvećoj mogućoj mjeri mogli da ostvare svoja prava.

Veća vidljivost institucije i rad sa strankama tokom cijele godine uticao je na porast povjerenja građana/ki u Instituciju. Vidljivost i unaprjeđenje institucije se akcentuje i u izvještaju Evropske komisije o napretku za Crnu Goru³. Zaštitnik smatra da je od značaja što je u datom izvještaju istaknuto smanjenje budžeta za 2021. godinu u odnosu na 2020. godinu kada usljed povećanja povjerenja u instituciju dolazi do povećanja broja pritužbi, što može u budućem periodu uticati na kvalitet rada.

Sa aspekta rodne ravnopravnosti, nasilja u porodici i rodno zasnovanog nasilja u periodu pandemije, Zaštitnik ističe da je sama pandemija različito uticala na žene i muškarce, i da pandemija pravi dublji jaz već postojeće neravnopravnosti, kako u privatnoj tako i javnoj sferi. Žene inače čine veliku većinu zaposlenih u sektorima kao što su zdravstvo, socijalna zaštita, obrazovanje, trgovina, pa i u oblasti pružanja usluga, odnosno u oblastima koje su podnijele i podnose najveći teret krize izazvane koronavirusom.

Zaštitnik se sve više prepoznaje kao djelotvoran mehanizam kome građani/ke mogu da se obrate. Međutim, kao što je već prethodno navedeno, šira javnost i dalje nije u dovoljnoj mjeri upoznata sa nadležnostima ove institucije. Tome svjedoče i pritužbe u kojima se nije meritorno postupalo, najčešće zbog nenadležnosti ili neiskorišćenosti pravnih sredstava. U slučajevima nepostupanja po pritužbama zbog nenadležnosti, Zaštitnik je pružao strankama savjetodavno-pravnu pomoć, kako pisanim tako i usmenim putem, radi ostvarivanja i zaštite prava i sloboda.

Zaštitniku su se u većem broju slučajeva obraćali/e žene, porodilje, žrtve nasilja u porodici i partnerskim odnosima, lica sa invaliditetom, lica lišena slobode, starija lica, pripadnici LGBT populacije, pripadnici nacionalnih manjina i to prije svega Romi i Egipćani i ukazivano je na govor mržnje.

U cilju zaštite ljudskih prava i sloboda građana/ki i unapređenja rada državnih organa, organa uprave i lokalne samouprave uputili smo preporuke kako bi se uklonile prepreke sa kojima se podnosioci/teljke pritužbi i ranjive grupe susrijeću, a koje su se uglavnom odnosile na: neprimjenjivanje antidiskriminacionih standarda, teškoće u obrazovanju i zapošljavanju, nedovoljno razvijeni servisi podrške i slično.

Ova institucija je u 2020. godini imala u planu da realizuje osnivanje nacionalne mreže za zaštitu od diskriminacije, koju su trebali da čine predstavnici civilnog sektora i

³ COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT, Montenegro 2021 Report, Strasbourg, 19.10.2021, page 28, Dostupno na: <https://www.youtube.com/watch?v=DMb48fdZDaE&list=RDMM&index=23>, sajt posjećen 21. oktobra 2021. godine

pojedinci u lokalnim sredinama koji se bave zaštitom ljudskih prava i sloboda. Međutim, ova aktivnost nije realizovana u prvoj polovini 2021. godine zbog i dalje aktuelne epidemiološke situacije. Podsjećamo na značaj obrazovanja mreže, koja će biti vrsta besplatne pravne pomoći i stalnog kontakta sa potencijalnim žrtvama diskriminacije koje bi se osnažile na pokretanje postupaka pravne zaštite, a istovremeno bi predstavljala osnovu za promociju jednakosti u lokalnim sredinama i inicijativu za efikasnije rješavanje problema ranjivih grupa.

Predstavnici/ce institucije Zaštitnika su imali svojstvo posmatrača/ice u radnim grupama, pa polazeći od tih iskustava, zapažamo pozitivne pomake u segmentu usvajanja strateških dokumenata koji se tiču ranjivih grupa i istovremeno očekujemo da će se realizovati većina mjera predviđenih strategijama. Pored toga, očekujemo da će se izvršiti upućene preporuke u predmetu, u kojem smo mišljenja da je prema saradnicima u socijalnoj inkluziji Roma i Egipćana u oblasti obrazovanja izvršena diskriminacija po osnovu pripadnosti grupi, a u vezi sa povredom prava iz rada i po osnovu rada.⁴

U prethodnom periodu, institucija Zaštitnika je bila korisnik projekta UNICEF-a koji je finansirao inoviranje zvanične web stranice institucije koja uz glavnu stranicu ima i posebne stranice za sve četiri oblasti djelovanja institucije. Shodno tome, jedna od stranica je rezervisana za sektor diskriminacije na kojoj su razvrstana sva mišljenja sa preporukama iz ove oblasti čime je sajt učinjen preglednijim zainteresovanoj javnosti. Od velike je važnosti istaći da je inovirani sajt pristupačan i licima sa oštećenjem vida. U dogledno vrijeme u planu je da sajt bude preveden i na albanski i romski jezik.

1.1. Pravni okvir

U ovom odjeljku izvještaja biće predstavljeni propisi koji su donijeti tokom 2021. godine, a koji su od uticaja na zaštitu od diskriminacije i unapređivanje ravnopravnosti u pojedinim oblastima.

Prvu polovinu tekuće godine obilježile su izmjene i dopune koje se tiču *Zakona o izmjenama i dopunama zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti*⁵. Ovim izmjenama zakona dato je pravo na dodatak za dijete do navršene šeste godina života, a istovremeno se povećava iznos dodatka za djecu koja ovo pravo ostvaruju po drugom osnovu. U obrazloženju samog zakona je navedeno da aktuelna socijalna i ekonomska situacija nameće dodatnu odgovornost države da pokaže sposobnost, ali i spremnost da kreira politiku za koju uvijek i na prvom mjestu moraju biti građani, a posebno osjetljive kategorije stanovništva. U tom smislu, ovako predložene izmjene imaju za cilj stvaranje takvog ambijenta koji će doprinijeti boljem položaju djece, ali i porodice.

U pogledu zakonske odredbe člana 1 stav 2 tačka 1, institucija je zauzela stav da norma „do navršene šeste godine života” nije u skladu sa ratifikovanim međunarodnim

⁴ https://www.ombudsman.co.me/docs/1605170523_301020202-preporuka-mpmlj.mp.pdf

⁵ “Službeni list Crne Gore” br. 56/21

dokumentima, kao i domaćim zakonodavstvom, te cijenimo da istu treba izmijeniti, odnosno uskladiti sa važećim propisima, na način da se otkloni suštinska nejednakost prema različitim uzrasnim dobima djece. U obrazloženju za donošenje izmjena i dopuna zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti, navodi se da su predložene izmjene usmjerene u pravcu "unaprjeđenja položaja najosjetljivije populacije društva, odnosno djece do navršene šeste godine života". Međutim, obrazloženjem nije jasno precizirano koji su to razlozi opredijelili predlagača da ocjeni da se djeca do šest godina smatraju najosjetljivijom populacijom društva, kao i da li ova mjera ima socijalno zaštitni karakter, ili se eventualno radi o mjeri o populacione politike.

Zaštitnik ukazuje da shodno Konvenciji o pravima djeteta UN-a, koju je Crna Gora ratifikovala, a koja je krovni međunarodni dokument za djecu, dijete je svako ljudsko biće koje nije navršilo 18. godina života. Takođe, u skladu sa Zakonom o socijalnoj i dječjoj zaštiti, dijete je lice do navršenih 18. godine života⁶.

Zaštitnik pohvaljuje zakonsko rješenje koje je sadržano u članu 2b *Zakona o izmjenama i dopunama zakona o osnovnom obrazovanju i vaspitanju*⁷ a koje glasi: „Pravo na besplatne udžbenike za osnovnu školu, na teret budžeta države, ima svaki učenik”. Imajući u vidu da je osnovno obrazovanje obavezno, na ovakav način su izjednačeni svi učenici osnovnih škola.

Unapređenje *Zakona o izmjenama i dopunama opšteg zakona o obrazovanju i vaspitanju*⁸ se ogleda u uvođenju rodne komponente u pogledu izbora organa upravljanja, pa je članom 153g predviđeno: “Prilikom izbora članova školskog, odnosno upravnog odbora vodi se računa o ravnomjernoj zastupljenosti polova”. Zatim, u pogledu izbora organa rukovođenja članom 153h propisano je: “Prilikom izbora organa rukovođenja u situaciji kada kandidati za popunu radnog mjesta ostvare iste rezultate u procesu provjere uslova, kompetencije, znanja i sposobnosti, prilikom donošenja odluke, vodi se računa o ravnomjernoj zastupljenosti polova”, kao i u pogledu izbora pomoćnika direktora u noveli 153i gdje se predviđa: “Prilikom izbora pomoćnika direktora škole, u situaciji kada kandidati za popunu radnog mjesta ostvare iste rezultate u procesu provjere uslova, kompetencija, znanja i sposobnosti, prilikom donošenja odluke, vodi se računa o ravnomjernoj zastupljenosti polova.”

U smislu prethodno navedenih odredbi, Zaštitnik smatra da je nužno uspostavljanje rodno senzitivnog zakonodavstva i ističe da, iako su svi organi u Crnoj Gori obavezani na orodnjavanje javnih politika (*engl. gender mainstreaming*), u skladu sa članom 3 Zakona o rodnoj ravnopravnosti, kojim se predviđa ocjenjivanje i vrednovanje uticaja svih odluka i aktivnosti na položaj žena i muškaraca, u svim fazama planiranja, donošenja i sprovođenja odluka, u ovom propisu je preporučljivo bilo unapređenje, jer svi statistički

⁶ Predmet Zaštitnika broj 157/21

⁷ “Službeni list Crne Gore“ br. 59/21

⁸ “Službeni list Crne Gore“ br. 59/21

podaci ukazuju da iako je u oblasti obrazovanja procentualno najveći broj žena, na rukovodećim pozicijama je znatno veći broj muškaraca.

1.2. Strateški okvir

Kako je u Crnoj Gori stepen rodne ravnopravnosti još uvijek na nezadovoljavajućem nivou, to je *Nacionalna strategija rodne ravnopravnosti 2021-2025*.⁹ četvrti po redu strateški dokument kojim će se uspostaviti bolji okvir za postizanje rodne ravnopravnosti u Crnoj Gori, a koja je usvojena na sjednici Vlade 31. jula 2021. godine. Kroz višemjesečna intenzivna savjetovanja sa različitim društvenim akterima i zainteresovanim stranama odvijao se proces zajedničkog prepoznavanja uzroka i posljedica neravnopravnosti i usaglašavanja strateškog odgovora. Glavni strateški cilj strategije je dostizanje višeg nivoa rodne ravnopravnosti u Crnoj Gori do 2025. godine koji će se ostvariti kroz tri operativna cilja. Prvi operativni cilj je unapređenje primjene postojećeg normativnog okvira na sprovođenju politike rodne ravnopravnosti i zaštiti od diskriminacije po osnovu pola i roda. Operativni cilj dva se odnosi na unapređenje oblasti obrazovanja, kulture i medija kako bi se smanjio nivo stereotipa i predrasuda prema ženama i osobama drugačijih polnih i rodni identiteta, a operativni cilj tri stavlja akcenat na povećanje nivoa učešća žena i osoba drugačijih polnih i rodni identiteta u oblastima koje omogućavaju pristup resursima i dobrobiti od korišćenja resursa.

U cilju unapređenja sadašnjeg stanja i položaja romske i egipćanske zajednice u Crnoj Gori, u smislu suzbijanja svih oblika diskriminacije i segregacije, Vlada Crne Gore – Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava je izradilo *Strategiju socijalne inkluzije Roma i Egipćana za period 2021-2025*¹⁰.

Vizija ovog strateškog dokumenta se ogleda u potrebi pune afirmacije romske i egipćanske zajednice u društveni, ekonomski, kulturni i politički život Crne Gore. U tom pogledu, definisan je strateški cilj na nivou cjelokupne javne politike koji glasi: “Poboljšanje socio-ekonomskog i pravnog položaja Roma i Egipćana u Crnoj Gori, kroz izgradnju inkluzivnog i otvorenog društva zasnovanog na borbi i eliminisanju svih oblika diskriminacije, anticiganizma i siromaštva”. Strateški dokument je zasnovan na sedam osnovnih principa i to: 1) Princip društvene inkluzije Roma i Egipćana, 2) Borba protiv diskriminacije, anticiganizma, segregacije i nasilja u porodici, 3) Borba protiv trgovine ljudima i dječijih ugovorenih brakova, 4) Unapređenje postojećeg nivoa obrazovanja, zdravstvene i socijalne zaštite Roma i Egipćana; 5) Borba protiv svih oblika eksploatacije i nasilja nad ženama i djecom (sa akcentom na rodnu ravnopravnost); 6) Princip ostvarljivosti postavljenih ciljeva i pratećih indikatora, 7) Aktivna participacija i

⁹ Dostupno na:

<https://wapi.gov.me/download-preview/d6af2ee6-9e36-406d-911a-fc700784c6d1?version=1.0>

sajt posjećen dana 12. oktobra 2021.

¹⁰ Dostupno na:

<https://wapi.gov.me/download-preview/9c1f248f-c43d-4ce0-bf18-e5b778327e90?version=1.0>,

sajt posjećen dana 12. oktobra 2021

uključivanje romskog i egipćanskog civilnog društva u procesu sprovođenja i praćenja sprovođenja strateškog dokumenta.

Tokom proteklog perioda donijet je *Akcioni plan za 2021. godinu* u okviru Strategije za unapređenje kvaliteta života LGBTI osoba u Crnoj Gori 2019-2023, čija je realizacija u toku. Uz to, donijet je dvogodišnji Akcioni plan za period 2021-2022 u okviru Strategiju manjinske politike 2019-2023¹¹.

*Nacionalni program prioriternih aktivnosti u oblasti ublažavanja i prilagođavanja na klimatske promjene u okviru saradnje sa zelenim klimatskim fondom 2021-2023*¹² prepoznaje rodnu ravnopravnost kao prioritetnu oblast djelovanja u vezi sa klimatskim promjenama, no međutim ovim dokumentom nijesu predviđene mjere niti aktivnosti za unaprjeđenje žena i lica drugačijeg rodnog identiteta. Brojna svjetska istraživanja govore da se najveći uticaj klimatskih promjena primjećuje kod siromašnih zemalja i objašnjavaju da je jedan od razloga i uticaj na zdravlje žena, pa je stoga nužno uključiti komponentu rodne ravnopravnosti u oblast klimatskih promjena.

II STATISTIČKI PRIKAZ PREDMETA U POSTUPKU PRED ZAŠTITNIKOM

2.1. Statistički i uporedni prikaz predmeta po pritužbama zbog diskriminacije u periodu od 1. januara do 31. jula 2021. godine

Shodno Zakonu o zabrani diskriminacije, Zaštitnik je i za ovaj period izvještavanja vodio posebnu evidenciju o podnijetim pritužbama u vezi sa diskriminacijom, koja uključuje i osnov, područja i oblike diskriminacije.

U periodu od 1. januara do 31. jula 2021. godine u radu je bilo ukupno 164 predmeta. Postupak je okončan u 92 predmeta. Veći broj predmeta je pristigao u junu i julu tekuće godine.

Broj pritužbi u radu je veći za 24 predmeta u odnosu na isti period 2020. godine, kada je u radu bilo 140 pritužbi. Često građani/ke u obraćanjima pod diskriminacijom smatraju svako ponašanje koje doživljavaju kao nepovoljno ili nepravedno, bez obzira postoji li osnov diskriminacije.

¹¹ Dostupno na:

<https://wapi.gov.me/download-preview/ebba8576-e4b4-4d02-981f-0c0910da6452?version=1.0>

¹² Dostupno na:

<https://wapi.gov.me/download/ef541ca5-6681-4d2f-bc80-a60889bb3051?version=1.0>

U izvještajnom periodu, predmeti su okončani na sljedeći način: u 28 predmeta su donijeta mišljenja i to: u (16) predmeta utvrđena je diskriminacija ili povreda drugog prava i u tim predmetima dato je 29 preporuka različitim subjektima; u sedam (7) predmeta donijeta su mišljenja da nije utvrđena diskriminacija, niti povreda drugog prava, dok je u pet (5) predmeta postupak okončan mišljenjima sa ukazivanjem. U devet (9) predmeta postupak je obustavljen jer je povreda otklonjena u toku postupka; u četiri (4) predmeta podnosioci su upućeni na druga sredstva, jer je ocijenjeno da je to djelotvorniji put zaštite; u tri (3) predmeta postupak je okončan ukazivanjem; u pet (5) predmeta postupak je obustavljen zbog pokretanja sudskog postupka; u šest (6) je obustavljen jer je pritužba povučena; u jednom (1) stranka nije saradivala u postupku, dok su pritužbe u sedam (7) predmeta završene spajanjem.

U (29) predmeta Zaštitnik nije mogao postupati: od čega nadležnost za postupanje nije imao u sedam (7) predmeta; u (21) predmetu pritužbe nijesu dopunjene u ostavljenom roku, odnosno do donošenja akta; u jednom (1) predmetu pritužba je podnijeta po isteku roka od jedne godine od dana učinjene povrede, dok je u 72 predmeta postupak u toku.

Zabilježen je kontinuitet u obraćanju građana/ki, najčešće u oblasti rada i zapošljavanja (55), što prati trend iz prethodnih godina.

Uopšteno govoreći, na diskriminaciju u oblasti rada i zapošljavanja utiče niz faktora, među kojima su: društveni i kulturni kontekst, odnos društva prema diskriminaciji, svijest o neophodnosti i značaju poštovanja propisa, stepen tolerancije prema različitostima, poznavanje osnova i oblika diskriminacije i slično.

Od ukupnog broja okončanih predmeta, u 16 predmeta je utvrđena diskriminacija i/ili povreda drugog prava i to: po osnovu vjere ili uvjerenja, pola, invaliditeta, starosne dobi, zdravstvenog stanja, pripadnosti grupi ili pretpostavci o pripadnosti grupi, političkoj partiji ili drugoj organizaciji, kao i po osnovu drugog ličnog svojstva koje eksplicitno nije prepoznato Zakonom o zabrani diskriminacije, a koje proizilazi iz otvorene klauzule ličnih svojstava i odredbe člana 14 Konvencije kojom je propisano da se uživanje prava i sloboda predviđenih u ovoj Konvenciji obezbjeđuje bez diskriminacije po bilo kom osnovu, kao što je pored ostalog i drugi status.

U postupcima pred organima javne vlasti registrovano je 18 predmeta, što je manje u odnosu na prošlu godinu, kada je zabilježeno vidno povećanje (32 predmeta). Bilježimo četiri (4) pritužbe u odnosu na postupanje pravosudnih organa, dok je u prošloj godini bilo sedam (7).

U području socijalne zaštite registrovano je pet (5) predmeta, pa se i u ovoj oblasti bilježi pad broja obraćanja građana/ki (prvih sedam mjeseci 2020. godine, 16 predmeta).

U oblasti zdravstvene zaštite zabilježeno je devet (9) predmeta, što je manji broj u odnosu na isti period prošle godine, kada je u radu bilo 11 predmeta.

Približan broj obraćanja građana/ki zabilježen je u oblasti unutrašnjih poslova i policijskog postupanja 10 predmeta, što je za dva manje u odnosu na isti period prošle godine kada su u radu bila 12 predmeta.

U području pristupa dobrima i uslugama podnijeto je sedam (7) pritužbi, odnosno osam (8) u području javnog diskursa/medija, dok je prošle godine podnijeto pet (5) pritužbi u prvoj oblasti, odnosno četiri (4) u području javnog diskursa/medija.

Govor mržnje razmatran je u 14 predmeta, što je znatno povećanje u odnosu na prošlu godinu kada su u radu bila tri (3) predmeta.

Broj obraćanja građana/ki zbog diskriminacije u ostalim područjima ostao je na približno istom nivou kao i prethodne godine, pa je u oblasti imovinsko - pravnih odnosa registrovan jedan predmet (1), u oblasti penzijsko - invalidskog osiguranja sedam (7) i obrazovanja pet (5), u oblasti sporta zabilježeno je dva (2) predmeta, nasilje i rodno zasnovano nasilje u sedam (7) predmeta, dok u (12) predmeta nije bilo moguće utvrditi područje i oblik diskriminacije.

2.2. Statistički prikaz o kretanju i rješavanju predmeta po pritužbama na diskriminaciju u prvih sedam mjeseci 2021. godine

Predmeti u radu od 1. januara 2021. godine do 31. jula 2021. godine			
<i>Područje rada i zapošljavanja – 55 predmeta</i>			
<i>Osnov / lično svojstvo</i>	<i>Broj predmeta u radu</i>	<i>Rezultat postupanja</i>	<i>Status preporuke</i>
<i>Nacionalna pripadnost</i>	4	<i>Obustava – podnosilac povukao pritužbu -1; Nepostupanje (pritužba nije dopunjena u ostavljenom roku) - 1; u radu - 2;</i>	

<i>Vjera ili uvjerenje</i>	3	<i>Preporuka – 1; Nema povrede - 1 U radu - 1;</i>	<i>U jednom (1) predmetu date su dvije (2) preporuke koje nijesu ispoštovane.</i>
<i>Političko ili drugo mišljenje</i>	5	<i>Nepostupanje (pritužba nije dopunjena u ostavljenom roku) -1; Obustava (nakon podnošenja pritužbe pokrenut sudski postupak) -1; u radu -3;</i>	
<i>Pol, promjena pola, rodni identitet</i>	4	<i>Obustava (nakon podnošenja pritužbe pokrenut sudski postupak) - 1; Obustava (povreda otklonjena u toku postupka) – 2 U radu - 1;</i>	
<i>Društveno i etičko porijeklo</i>	2	<i>U radu - 2;</i>	
<i>Starosna dob</i>	2	<i>Preporuka – 2;</i>	<i>U jednom (1) predmetu su date dvije (2) preporuke koje su ispoštovane; U jednom (1) predmetu je data jedna (1) preporuka koja se sprovodi u kontinuitetu;</i>

<i>Invaliditet</i>	4	<i>Nema povrede - 1; Spajanje - 1; Nepostupanje- pritužba nije dopunjena u ostavljenom roku - 1; Spajanje - 1</i>	
<i>Pripadnost grupi ili pretpostavka o pripadnosti grupi, političkoj partiji ili drugoj organizaciji</i>	3	<i>Upućivanje na druga pravna sredstva - 1; U radu - 2;</i>	
<i>Bračno ili porodično stanje</i>	3	<i>Spajanjem - 1; U radu - 2;</i>	
<i>Druga lična svojstva</i>	1	<i>Nenadležnost- ostalo 1;</i>	
<i>Bez osnova Diskriminacije</i>	24	<i>Preporuka - 2; upućivanje - 1; Nema povrede - 1; Obustava (nakon podnošenja pritužbe pokrenut sudski postupak) - 1; Nepostupanje (pritužba nije dopunjena u ostavljenom roku) - 4; Obustava (povreda otklonjena u toku postupka) - 2; Spajanjem-1; Obustava-podnosilac povukao pritužbu - 1; Obustava -podnosilac pritužbe ne saraduje u postupku - 1;</i>	<i>U jednom (1) predmetu je data jedna preporuka (1) koja nije ispoštovana. U jednom (1) predmetu je data jedna preporuka (1) koja se sprovodi u kontinutetu.</i>

		<i>nenadležnost – ostalo-3; u radu – 7;</i>	
Postupci pred organima javne vlasti – 18 predmeta			
Osnov/lično svojstvo	Broj predmeta u radu	Rezultat postupanja	Status preporuke
<i>Nacionalna pripadnost</i>	<i>3</i>	<i>Nema povrede - 1; Obustava - povreda otklonjena u toku postupka - 1; U radu - 1;</i>	
<i>Invaliditet</i>	<i>1</i>	<i>Preporuka - 1;</i>	<i>U jednom (1) predmetu su date dvije (2) preporuke koje se sprovode u kontinuitetu.</i>
<i>Rasa</i>	<i>1</i>	<i>U radu - 1;</i>	
<i>Seksualna orijentacija i/ili interseksualne karakteristika</i>	<i>1</i>	<i>U radu - 1;</i>	
<i>Imovno stanje</i>	<i>1</i>	<i>U radu - 1;</i>	
<i>Pripadnost grupi ili pretpostavka o pripadnosti grupi, političkoj partiji ili drugoj organizaciji</i>	<i>1</i>	<i>Obustava (podnosilac povukao pritužbu) - 1;</i>	
<i>Druga lična svojstva</i>	<i>3</i>	<i>Preporuka - 1; Nema povrede- 1;</i>	<i>U jednom (1) predmetu je</i>

		Obustava - pritužba je podnesena po isteku roka od jedne godine od dana učinjene povrede - 1;	data jedna (1) preporuka koja se sprovodi u kontinuitetu.
Bez osnova diskriminacije	7	Preporuka - 1; Nenadležnost - 1; Obustava (podnosilac povukao pritužbu) - 1; Nepostupanje (pritužba nije dopunjena u ostavljenom roku) - 3; U radu - 1;	U jednom (1) predmetu date su tri (3) preporuke koje se sprovode u kontinuitetu;

Postupci pred pravosudnim organima – 4 predmeta

Osnov / lično svojstvo	Broj predmeta u radu	Rezultat postupanja	Status preporuke
Seksualna orijentacija i/ili interseksualne karakteristika	2	U radu - 2;	
Vjera ili uvjerenje	1	Nema povrede - 1;	
Bez osnova diskriminacije	1	Nenadležnost, ostalo - 1;	

Socijalna zaštita - 5 predmeta

Osnov / lično svojstvo	Broj predmeta u radu	Rezultat postupanja	Status preporuke
Invaliditet	2	Preporuka - 1 Nema povrede prava - 1;	U jednom (1) predmetu su date tri (3) preporuke koje nijesu ispoštovane.
Rasa	1	U radu - 1;	

<i>Druga lična svojstva</i>	2	<i>U radu - 2;</i>	
Zdravstvena zaštita – 9 predmeta			
<i>Osnov / lično svojstvo</i>	<i>Broj predmeta u radu</i>	<i>Rezultat postupanja</i>	<i>Status preporuke</i>
<i>Pripadnost grupi ili pretpostavka o pripadnosti grupi, političkoj partiji ili drugoj organizaciji</i>	1	<i>U radu-1;</i>	
<i>Bračno i porodično stanje;</i>	2	<i>U radu–2;</i>	
<i>Zdravstveno stanje</i>	1	<i>Preporuka–1;</i>	<i>U jednom (1) predmetu su date dvije (2) preporuke koje su ispoštovane.</i>
<i>Invaliditet</i>	1	<i>U radu - 1;</i>	
<i>Imovno stanje</i>	1	<i>Preporuka - 1;</i>	<i>U jednom (1) predmetu su date tri (3) preporuke koje se sprovode u kontinuitetu.</i>
<i>Starosna dob</i>	1	<i>U radu - 1;</i>	
<i>Bez osnova diskriminacije</i>	2	<i>U radu - 2;</i>	

Unutrašnji poslovi i policijsko postupanje - 10 predmeta			
Osnov	Broj predmeta u radu	Rezultat postupanja	Status preporuke
Nacionalna pripadnost	3	Mišljenje sa ukazivanjem – 1 Nenadležnost - 2	
Vjera ili uvjerenje	5	Preporuka - 1 Mišljenja sa ukazivanjem – 3 Spajanjem -1	U jednom (1) predmetu date su dvije (2) preporuke koje su ispoštovane;
Pripadnost grupi ili pretpostavka o pripadnosti grupi, političkoj partiji ili drugoj organizaciji	1	U radu - 1	
Bez osnova diskriminacije	1	U radu - 1;	
Imovinsko - pravni odnosi – 1 predmet			
Osnov /lično svojstvo	Broj predmeta u radu	Rezultat postupanja	Status preporuke
Bez osnova diskriminacije	1	Nepostupanje (pritužba nije dopunjena u ostavljenom roku) - 1;	
Penzijsko - invalidsko osiguranje - 7 predmeta			
Osnov /lično svojstvo	Broj predmeta u radu	Rezultat postupanja	Status preporuke
Pripadnost grupi ili pretpostavka o pripadnosti grupi, političkoj partiji ili drugoj organizaciji	2	Nepostupanje - (pritužba nije dopunjena u ostavljenom roku)-1; U radu - 1;	
Druga lična svojstva	3	Obustava-povreda otklonjena u toku postupka - 1;	

		Spajanjem - 1 Nepostupanje - pritužba nije dopunjena u ostavljenom roku-1;	
Bez osnova diskriminacije	2	Upućivanje na druga pravna sredstva -1; U radu - 1;	
Pristup dobrima i uslugama - 7 predmeta			
Osnov /lično svojstvo	Broj predmeta u radu	Rezultat postupanja	Status preporuke
Invaliditet	2	U radu -1; Obustava - povreda otklonjena u toku postupka - 1;	
Pripadnost grupi ili pretpostavka o pripadnosti grupi, političkoj partiji ili drugoj organizaciji	1	U radu - 1;	
Bez osnova diskriminacije	3	Preporuka - 1; U radu - 2;	U jednom (1) predmetu su date dvije (2) preporuke koje niju ispoštovane.
Seksualna orijentacija i/ili /interseksualne karakteristike	1	U radu - 1;	
Obrazovanje - 5 predmeta			
Osnov /lično svojstvo	Broj predmeta u radu	Rezultat postupanja	Status preporuke
Zdrastveno stanje	1	Obustava povreda otklonjena u toku postupka-1;	

<i>Bez osnova diskriminacije</i>	3	<i>Ukazivanje - 2; U radu-1;</i>	
<i>Rasa</i>	1	<i>Obustava nakon podnošenja pritužbe pokrenut sudski postupak-1;</i>	
SPORT- 2 predmeta			
Osnov /lično svojstvo	Broj predmeta u radu	Rezultat postupanja	Status preporuke
<i>Druga lična svojstva (Osudivanost)</i>	1	<i>Preporuka-1;</i>	<i>U jednom (1) predmetu je data jedna (1) preporuka koja se sprovodi u kontinuitetu.</i>
<i>Pol, promjena pola, rodni identitet</i>	1	<i>U radu - 1;</i>	
Javni diskurs/mediji - 8 predmeta			
Osnov /lično svojstvo	Broj predmeta u radu	Rezultat postupanja	Status preporuke
<i>Vjera ili uvjerenje</i>	4	<i>Nepostupanje - pritužba nije dopunjena u ostavljenom roku - 2; U radu -2;</i>	
<i>Nacionalna pripadnost</i>	2	<i>Spajanjem - 2;</i>	
<i>Bez osnova diskriminacije</i>	2	<i>U radu - 2;</i>	

Govor mržnje – 14 predmeta			
Osnov /lično svojstvo	Broj predmeta u radu	Rezultat postupanja	Status preporuke
<i>Nacionalna pripadnost</i>	6	<i>Obustava-podnosilac povukao pritužbu - 1; Ukazivanjem - 1; U radu - 4;</i>	
<i>Pripadnost grupi ili pretpostavka o pripadnosti grupi, političkoj partiji ili drugoj organizaciji</i>	2	<i>Pritužba nije dopunjena u ostavljenom roku - 1; Nenadležnost – ostalo - 1;</i>	
<i>Pol, promjena pola, rodni identitet</i>	2	<i>U radu - 2;</i>	
<i>Političko ili drugo mišljenje</i>	2	<i>U radu - 1; Ukazivanje – 1;</i>	
<i>Bez osnova diskriminacije</i>	2	<i>U radu - 2;</i>	
Bez područja i oblika diskriminacije – 12 predmeta			
Osnov /lično svojstvo	Broj predmeta u radu	Rezultat postupanja	Status preporuke
<i>Seksualna orijentacija i/ili interseksualne karakteristika</i>	1	<i>U radu - 1;</i>	

<i>Bez osnova diskriminacije</i>	10	<i>Obustava (nakon podnošenja pritužbe pokrenut sudski postupak) - 1; Obustava (podnosilac povukao pritužbu)- 1; Obustava (povreda otklonjena u toku postupka) - 1; Upućivanje na druga pravna sredstva - 1; U radu - 6;</i>	
<i>Pripadnost grupi ili pretpostavka o pripadnosti grupi, političkoj partiji ili drugoj organizaciji</i>	1	<i>Nepostupanje - Pritužba nije dopunjena u ostavljenom roku - 1;</i>	
NASILJE U PORODICI I RODNO ZASNOVANO NASILJE - 7 predmeta			
Osnov /lično svojstvo	Broj predmeta u radu	Rezultat postupanja	Status preporuke
<i>Pol, promjena pola, rodni identitet</i>	2	<i>Preporuka - 1; U radu - 1;</i>	<i>U jednom (1) predmetu su date dvije (2) preporuke koje se sprovode u kontinuitetu</i>
<i>Bez osnova diskriminacije</i>	4	<i>Preporuka - 1; Nenadležnost - Ostalo- 1; U radu - 2;</i>	<i>U jednom (1) predmetu su date dvije (2) preporuke koje se sprovode u kontinuitetu</i>
<i>Starosna dob</i>	1	<i>U radu -1;</i>	

III PODACI IZ PRAVOSUDNE I UPRAVNE NADLEŽNOSTI

Radi sačinjavanja ovog izvještaja Zaštitnik se obratio Višem sudu za prekršaje u Podgorici, Ministarstvu ekologije, prostornog planiranja i urbanizma – Direktoratu za inspekcijske poslove i licenciranje, Upravi policije i Upravi za inspekcijske poslove Crne Gore, zbog dostavljanja informacija o broju, vrsti i načinu rješavanja predmeta u vezi sa diskriminacijom.

3.1. Podaci iz nadležnosti sudova za prekršaje

Prema podacima Višeg suda za prekršaje Crne Gore,¹³ sudovi za prekršaje su u periodu od 1. januara do 31. jula 2021. godine u radu imali 49 predmeta, u kojima su prekršaji imali elemente diskriminacije i to: Sud za prekršaje u Podgorici - 32 predmeta; Sud za prekršaje u Budvi - 15 predmeta; Sud za prekršaje u Bijelom Polju - 2 predmeta. U jednom predmetu je prekršaj procesuiran kao prekršaj iz oblasti Zakona o zabrani diskriminacije, dok su u 44 predmeta prekršaji sa elementima diskriminacije procesuirani kao prekršaji iz oblasti Zakona o javnom redu i miru.

Riješeno je 23 predmeta, dok je 26 neriješenih. Sud za prekršaje u Podgorici od 32 predmeta riješio je 12, a neriješeno je 20 predmeta; Sud za prekršaje u Budvi je riješio 11 predmeta, dok su četiri (4) neriješena; Sud za prekršaje u Bijelom Polju ima dva (2) neriješena predmeta.

Podsjećamo da su prema informacijama Višeg suda za prekršaje Crne Gore navedenim u Izvještaju Zaštitnika za period 1. januar – 31. jul 2020. godina, sudovi za prekršaje imali u radu 28 predmeta iz oblasti Zakona o javnom redu i miru sa elementima diskriminacije, pa je za 21 predmet više slučajeva u 2021. godinu u odnosu na prethodnu godinu.

Podatak da je u ovom izvještajnom periodu pred sudovima za prekršaje bio jedan predmet u vezi sa prekršajima iz Zakona o zabrani diskriminacije, dok po podacima iz prošlogodišnjeg izvještaja sudovi za prekršaje nijesu imali u radu predmete iz oblasti Zakona o zabrani diskriminacije pokazuje da se i dalje veći broj predmeta procesuirao kao prekršaj iz oblasti Zakona o javnom redu i miru.

Prema dostavljenoj *Tabeli 3. Predmeti procesuirani po Zakonu o javnom redu i miru* su sljedeći: 28 slučajeva okrivljenima je stavljen na teret prekršaj iz člana 19 Zakona o javnom redu i miru; u sedam (7) slučajeva je prekršaj iz člana 7 Zakona o javnom redu i miru; u tri (3) slučaja je prekršaj iz člana 10 i 19 Zakona o javnom redu i miru; u tri (3) slučaja je prekršaj iz člana 7 i 19 Zakona o javnom redu i miru; u dva (2) slučaja je prekršaj iz člana 7 i 8 Zakona o javnom redu i miru, dok je u jednom slučaju (1) iz člana 8 Zakona o javnom redu i miru. U 22 predmeta osnov je nacionalna pripadnost; u 20 seksualna

¹³ SU II br. 186/21, od 11. oktobra 2021. godine

orijentacija; dok je u pet (5) predmeta vjerska pripadnost konstituisala osnov diskriminacije.

Viši sud za prekršaje je dostavio i detaljan i sveobuhvatan prikaz predmeta *iz oblasti Zakona o zaštiti od nasilja u porodici* za prvu polovinu 2021. godine.¹⁴

Prema dostavljenim podacima, prvostepeni sudovi za prekršaje su u prvoj polovini 2021. godine imali u radu 1.342 predmeta (dok je za isti period prošle godine bilo 1.314 predmeta) iz oblasti *Zakona o zaštiti od nasilja u porodici*, od čega 885 Sud za prekršaje u Podgorici; 215 Sud za prekršaje u Budvi i 242 Sud za prekršaje u Bijelom Polju. Završeno je 713 predmeta ili 53,13%, od čega 406 Sud za prekršaje u Podgorici; 170 Sud za prekršaje u Budvi i 137 Sud za prekršaje u Bijelom Polju.

Predmeti su završeni na način što je izrečeno: 198 novčanih kazni; 43 kazni zatvora; 127 uslovnih osuda; 70 opomena i 8 vaspitnih mjera. U 8 predmeta je odbačen zahtjev; u 53 predmeta je obustavljen postupak; u 175 predmeta donijeta oslobađajuća odluka, dok je 31 predmet riješen na drugi način.

Takođe, ukupno je izrečeno 203 zaštitne mjere, i to: udaljenje iz stana ili drugog prostora za stanovanje – 25; zabrana približavanja – 52; zabrana uznemiravanja i uhođenja - 96; obavezno liječenje od zavisnosti – 7; obavezno psihijatrijsko liječenje – 19 i obavezni psihosocijalni tretman - 4.

U 713 završenih predmeta postupci su vođeni protiv 962 nasilnika od čega je bilo 945 punoljetnih ili 98,23% (741 muškarac ili 78,41% i 204 žene ili 21,59%) i 17 maloljetnih ili 1,77% (16 muškaraca i 1 žena).

Profil nasilnika, po raspoloživim podacima o radnom statusu i nivou obrazovanja je sljedeći: na uzorku od 770 nasilnika tj. 80,04% od ukupnog broja nasilnika u završenim predmetima, njih 423 ili 54,93% su nezaposlena lica. Na uzorku od 598 nasilnika ili 62,16% od ukupnog broja nasilnika, njih 177 ili 29,60% ima osnovno obrazovanje, 367 ili 61,37% srednje obrazovanje, dok je 54 ili 9,09% ima višu ili visoku struču spremu.

U dijelu izvještaja *Žrtve nasilja* u 713 završenih predmeta ukupno je bilo 945 žrtava nasilja, od čega 794 ili 84,02% punoljetnih i 151 ili 15,98% maloljetnih. Od ukupno 794 punoljetnih žrtava nasilja u 553 slučaja ili 69,65% su to bile žene i u 241 ili 30,35% slučajeva muškarci. Od ukupno 151 maloljetnih žrtava nasilja u 84 slučaja su žrtve bile muškog pola i u 67 slučajeva ženskog pola.

Što se tiče postupaka po žalbi, Viši sud za prekršaje Crne Gore je u prvoj polovini 2021. godine imao ukupno u radu 68 predmeta iz oblasti *Zakona o zaštiti od nasilja u porodici*, od čega 60 PŽP, 2PŽpr predmeta, 2PŽPI predmeta, 2 PŽPM i 2 PŽPO predmeta.¹⁵

¹⁴ Su II br.154/21, od 10. septembra 2021. godine

¹⁵ Sudski poslovnik ("Službeni list Crne Gore", br. 65/16, 19/19, 58/19, 6/20, 93/20) Član 251
Sudovi za prekršaje vode:

Od ukupno 60 PŽP predmeta iz ove oblasti, 56 je bilo novih i četiri (4) administrativno vraćenih iz 2020. godine. Završeno je 54 predmeta, dva (2) predmeta su bila administrativno vraćena, dok su 4 PŽP predmeta bila neriješena. Potvrđen je 41 predmet. Ukinuto je sedam (7) predmeta i to pet (5) zbog bitnih povreda odredaba prekršajnog postupka i dva (2) zbog nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja.

Preinačeno je šest (6) predmeta i to jedan u obustavu, u jednom predmetu je uvažen povraćaj u predašnje stanje, u dva predmeta je novčana kazna smanjena, u jednom predmetu je smanjena kazna zatvora i jedan predmet je preinačen u pogledu troškova. Dužina trajanja postupka u 36 PŽP predmeta je iznosila do mjesec dana, u šest (6) od jedan do dva mjeseca, u 11 od dva do četiri mjeseca i u jednom predmetu preko četiri mjeseca. U 36 PŽP predmeta žalioци su okrivljeni, u četiri predmeta Uprava policije kao podnosilac zahtjeva, u 18 predmeta oštećeni, u jednom predmetu ODT Bijelo Polje i u jednom predmetu ODT Kotor, okrivljeni i oštećeni. U dva PŽPI predmeta žalbu su izjavili kažnjeni. Jedan predmet je potvrđen, drugi predmet je bio nezavršen na kraju izvještajnog perioda. Što se tiče dva PŽPO predmeta, oba su riješena na drugi način (odbijen i odbačen zahtjev za izuzeće). Oba PŽPPR predmeta su potvrđena, u istima su žalioци bili branioci okrivljenih i postupak u istima je trajao do mjesec dana.

3.2. Podaci iz nadležnosti Uprave Policije

Prema podacima iz posebne evidencije Uprave policije o slučajevima prijavljene diskriminacije za period od 1. januara do 31. jula 2021. godine¹⁶ podnijete su 92 prijave za diskriminatorno postupanje. Od tog broja LGBT Forum Progres (J.B) podnio je 81 prijavu i fizička lica su podnijela 11 prijava. Podsjećamo da je prema Informaciji u vezi sa prijavljenim i procesuiranim slučajevima diskriminacije za period od 1. januara do 30. juna 2020. godine, Upravi policije podnijeto 17 prijava za diskriminatorno postupanje¹⁷, te je u ovom periodu izvještavanja znatno veći broj podnijetih prijava u odnosu na prošlu godinu.

-
- 1) upisnik predmeta o prekršajnom postupku "PP" (Obrazac 18),
 - 2) upisnik za prekršajni postupak protiv maloljetnika "PPm" (Obrazac 18),
 - 3) upisnik za predmete o zadržavanju lica u zdravstvenoj ustanovi "PPzu" (Obrazac 19),
 - 4) upisnik predmeta o izvršenju prekršajnih sankcija "IPS" (Obrazac 20).

Viši sud za prekršaje Crne Gore vodi:

- 1) upisnik za drugostepeno rješavanje u prekršajnom postupku "PŽP" (Obrazac 21),
- 2) upisnik za drugostepeno rješavanje po žalbi na rješenja donijeta u izvršnom prekršajnom postupku "PŽPI" (Obrazac 22),
- 3) upisnik za drugostepeno rješavanje u prekršajnom postupku protiv maloljetnika "PŽPM" (Obrazac 23),
- 4) upisnik za drugostepeno rješavanje po žalbi na rješenja donijeta po predlogu za izricanje mjere nadzora i zahtjevu za izricanje zaštitne mjere "PŽPp" (Obrazac 24).

¹⁶ E-mail, od 25. oktobra 2021. godine

¹⁷ https://www.ombudsman.co.me/docs/1607694339_polugodisnji--2020..pdf

U 82 predmeta osnov diskriminacije je konstituisala seksualna orijentacija, a u deset predmeta osnov je nacionalna i vjerska netrpeljivost. Što se tiče pola diskriminisanog lica - šest (6) slučajeva su osobe muškog pola, dok su u 86 slučajeva ženskog pola.

Uprava policije je registrovala 92 slučaja u vezi diskriminacije, od kojih su 82 po nepoznatom izvršiocu.

Sve prijave koje su podnijete od strane LGBT Forum Progres (J.B.) 81 ili 95% registrovanih prijava se odnose na komentare koje su građani iznosili na facebook profilima.

Od 92 registrovana događaja deset (10) su podnijeta po osnovu rasne - nacionalne diskriminacije, a ostali po osnovu seksualne orijentacije (82). Podnijete su dvije (2) krivične prijave iz člana 370 Krivičnog Zakonika Crne Gore - izazivanje nacionalne, rasne i vjerske mržnje; podnijeto je 16 zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka iz člana 19 Zakona o javnom redu i miru; prosljeđena su 23 slučaja drugom centru ili odjeljenju bezbjednosti i predmeti su još uvijek u radu.

I pored preduzetih mjera jedan broj izvršilaca (22) nije bilo moguće identifikovati, ugašeni su profili na facebook-u (vrijeđanje po osnovu seksualne orijentacije); u jednom (1) slučaju podnosilac je odustao od prijave; u jednom (1) slučaju podnosilac je upućen da podnese privatnu prijavu; u dva (2) slučaja sud za prekršaje je izrekao novčane kazne zbog prekršaja iz člana 19 Zakona o javnom redu i miru i u 25 evidentiranih slučajeva diskriminacije predmeti su u radu.

Uprava policije je za naznačeni period registrovala 138 krivičnih djela iz člana 220 Krivičnog zakonika Crne Gore - Nasilje u porodici ili porodičnoj zajednici, dok je za prvih šest mjeseci prošle godine registrovala 130 krivičnih djela iz člana 220 Krivičnog zakonika Crne Gore, nasilje u porodici ili porodičnoj zajednici.

Za period ovog izvještaja od 1. januara 2021. godine do 31. jula 2021. godine, Uprava policije je registrovala 14 krivičnih djela iz člana 221 - Nedavanje izdržavanja, 5 krivičnih djela iz člana 217- Oduzimanje maloljetnog lica i 1 krivično djelo iz člana 403 KZ CG - Nedoovoljeno držanje oružja i eksplozivnih materija.

Navedena krivična djela učinjena su od strane 157 izvršilaca, 136 muškog (od čega su tri maloljetna lica) i 21 ženskog pola. Protiv istih je podnijeto 155 krivičnih prijava. Krivična djela su učinjena nad 192 žrtve, od kojih su 74 muškog pola (19 maloljetna lica) i 118 ženskog pola (od čega 22 maloljetna lica).

U istom periodu izvršeno je više krivičnih djela iz Krivičnog zakonika Crne Gore koja se dovode u vezu sa nasiljem u porodici i to iz: čl. 144/20 - Teško ubistvo u pokušaju, izvršeno od strane jednog maloljetnog lica ženskog pola, nad jednom maloljetnom žrtvom muškog pola; i čl. 144 - Teško ubistvo, izvršeno od strane jednog punoljetnog lica muškog pola nad jednom punoljetnom žrtvom muškog pola; čl.168a - Proganjanje, izvršeno od strane jednog punoljetnog lica muškog pola nad jednom punoljetnom žrtvom ženskog pola i djelo; čl.168 - Ugrožavanje sigurnosti počinjeno od strane jednog punoljetnog lica muškog pola nad jednim punoljetnim licem ženskog pola.

U istom periodu Uprava policije je podnijela 796 prekršajnih prijava zbog izvršenih 976 prekršaja iz Zakona o zaštiti od nasilja u porodici. Navedeni broj prekršaja učinjen je od strane 905 izvršilaca, od kojih je 732 muškog pola (devet maloljetna lica), a 173 ženskog pola. Od ukupnog broja prekršajnih prijava 48 je podnijeto za zanemarivanje, shodno članu 37 Zakona o zaštiti od nasilja u porodici i to 16 od strane policijskih službenika Centra bezbjednosti Podgorica i 26 od strane policijskih službenika Centra bezbjednosti Nikšić, sedam od policijskih službenika Centra bezbjednosti Berane, i po jednu od strane policijskih službenika Odjeljena bezbjednosti Kolašin i Tivat.

Žrtve izvršenih prekršaja su 989 lica, od kojih je 417 muškog pola, a 572 ženskog pola. Od ukupnog broja žrtava izvršenih prekršaja, 82 su maloljetna lica muškog, a 56 ženskog pola.

U navedenom periodu, izvršiocima prekršaja iz Zakona o zaštiti od nasilja u porodici, shodno članu 28 izrečene su 22 Naredbe o udaljenju ili zabrani vraćanja u stan ili drugi prostor za stanovanje i to 21 od strane službenika CB Nikšić i jedna od strane policijskih službenika Centra bezbjednosti Berane

U izvještajnom periodu službenici Centra bezbjednosti Nikšić uputili su u sklonište sedam žrtava nasilja (šest žena i jedno dijete muškog pola). Policijski službenici su u izvještajnom periodu predložili 74 zaštitnih mjera, i to: CB Podgorica 43 mjere: osam mjera udaljenja iz stana, po 15 mjere zabrana približavanja i zabrana uznemiravanja i uhođenja i pet mjera obavezno liječenje od zavisnosti(alkoholizma); CB Budva osam mjera: četiri mjere zabrana približavanja i po dvije udaljenje iz stana i zabrana uznemiravanja i uhođenja; CB Bijelo Polje deset mjera: dvije mjere zabrana približavanja i osam mjera obavezno liječenje od zavisnosti(alkoholizma); CB Pljevlja četiri mjere: po dvije mjere udaljenje iz stana i zabrana uznemiravanja i uhođenja; OB Rožaje šest mjera: jedna zabrana približavanja i pet zabrana uznemiravanja i uhođenja; OB Tivat dvije mjere: po jedna mjera zabrana približavanja zabrana uznemiravanja i uhođenja; OB Žabljak jedna mjera obavezno liječenje od zavisnosti (alkoholizma).

Takođe su policijski službenici pratili izvršenje ukupno 131 zaštitnih mjera, i to: CB Podgorica 61 zaštitna mjera: 12 udaljenja iz stana, 19 mjera zabrana približavanja, 29 zabrana uznemiravanja i uhođenja i jedna mjera obavezno liječenje od zavisnosti (alkoholizma); CB Nikšić 30 zaštitnih mjera: osam mjera udaljenje iz stana, 14 zabrana približavanja i osam zabrana uznemiravanja i uhođenja; CB Budva 16 mjera: četiri udaljenje iz stana, devet mjera zabrana približavanja i tri mjera zabrana uznemiravanja i uhođenja; CB Herceg Novi 13 zaštitnih mjera: po jedna mjera zabrana približavanja i obavezno liječenje od zavisnosti (alkoholizma) i 11 zabrana uznemiravanja i uhođenja; CB Bijelo Polje tri zaštitne mjere – dvije zabrana približavanja i jedna mjera zabrana uznemiravanja i uhođenja; CB Bar jedna mjera zabrana uznemiravanja i uhođenja; OB Tivat dvije zaštitne mjere: po jedna mjera udaljenja iz stana i zabrana uznemiravanja i uhođenja; OB Žabljak dvije zaštitne mjere: po jednu mjeru udaljenja iz stana i zabrana uznemiravanja i uhođenja.

Izrečene su mjere nadzora – zabrana pristupa ili sastajanja sa određenim licem (oštećenom) dvojici izvršilaca, do pravnosnažnog okončanja krivičnog postupka, kao i obaveza povremenog javljanja određenom državnom organu, u ovom slučaju policiji.

Podaci Ministarstva ekologije, prostornog planiranja i urbanizma

Prema dostavljenoj informaciji Direktoratu za inspekcijske poslove i licenciranje¹⁸ podnesene su dvije (2) pritužbe i to: od strane Udruženja mladih sa hendikepom Crne Gore, a ista se odnosi na izgradnju vrtića u Bloku VI, gdje nijesu ispoštovani standardi pristupačnosti za OSI prilikom izgradnje vrtića, kao i pritužba od strane Saveza udruženja paraplegičara Crne Gore a vezano za objekat investitora DOO "Zetogradnja" u ulici Josipa Broza Tita broj 45. Ministarstvo navodi da će urbanističko - građevinski inspektor preduzeti sve mjere i radnje iz nadležnosti urbanističko -građevinske inspekcije shodno Zakonu o planiranju prostora i izgradnji objekta.

Podaci Uprave za inspekcijske poslove

U vezi sa zahtjevom br.03-1080/21, od 29. septembra 2021. godine, Uprava za inspekcijske poslove zatražila je dostavljanje podataka o podnijetim prijavama, pokrenutim postupcima i donijetim odlukama iz nadležnosti te Uprave, u vezi sa diskriminacijom. Navedeni zahtjev je proslijeđen nadležnim inspekcijama Uprave: Inspekciji rada, Tržišnoj, Turističkoj, Prosvjetnoj, Zdravstveno – sanitarnoj i Inspekciji socijalne i dječije zaštite.¹⁹

Inspekcija rada²⁰ je dostavila informaciju da je u periodu od 1. januara – 31. jula 2021. godine evidentirana jedna prijava kojom se ukazivalo na diskriminaciju po nacionalnoj osnovi. Od ukupnog broja inicijativa u periodu od 1. januara 2021. godine do 31. jula

¹⁸ E-mail, od 13. oktobra 2021. godine

¹⁹ Br.DJEL-0203-717/21-3938/2, od 12. oktobra 2021. godine

²⁰ Broj:1001-006/21-3938/2, od 5. oktobra 2021. godine

2021. godine (973), na prijavu diskriminacije se odnosila jedna inicijativa, kojom se ukazivalo na diskriminaciju vezanu za povrede prava iz rada po nacionalnoj osnovi, a u odnosu na druge zaposlene. Nakon provjere navoda nijesu utvrđene nepravilnosti koje bi ukazivale na postojanje diskriminacije. Podnosilac inicijative je upoznat sa načinom zaštite od diskriminacije, odnosno da se može obratiti Zaštitniku ljudskih prava i sloboda ili pokrenuti postupak pred nadležnim sudom. Ostale inspekcije (Tržišna, Turistička, Prosvjetna, Zdravstveno – sanitarna i Inspekcija socijalne i dječije zaštite) u traženom periodu nijesu imale slučajeve prijavljene diskriminacije.

IV AKTIVNOSTI NA PROMOCIJI LJUDSKIH PRAVA I JAČANJU KADROVSKIH KAPACITETA SEKTORA ZA ZAŠTITU OD DISKRIMINACIJE, RANJIVIH GRUPA I RODNE RAVNOPRAVNOSTI

Zaštitnik je i u periodu izvještavanja nastavio promociju principa jednakosti i zabrane diskriminacije i održavao postojeću saradnju sa svim subjektima koji se posvećeno bave zaštitom i ostvarivanjem ljudskih prava i sloboda.

U cilju ostvarivanja planiranih zadataka i aktivnosti, Zaštitnik i njegovi saradnici/e iz ovog sektora nastavili su da učestvuju na raznim događajima, webinarima, seminarima, okruglim stolovima, onlajn konferencijama i sastancima koji se tiču zaštite od diskriminacije, ranjivih grupa i rodne ravnopravnosti. Zaštitnik je pratio rad većeg broja radnih grupa, u svojstvu posmatrača.

4.1. Nacionalni aspekt saradnje i promocija jednakosti

Zaštitnik je bio učesnik okruglog stola „Između zakona i prakse: ključne prepreke i izazovi u oblasti zaštite prava LGBTIQ osoba u Crnoj Gori”, koji je organizovao Centar za monitoring i istraživanje (CeMI), u okviru projekta „Jednakost LGBTIQ osoba pred zakonom – Unaprjeđenje prava LGBTIQ osoba u sudskom postupku“. On je tom prilikom, pored ostalog, kazao da svi podaci iz 2018. i 2019. godine pokazuju da je bilo u radu prekršajnih sudova po šezdesetak predmeta godišnje, što je bio jasan signal da je potrebno kanalisati odredbe ovih zakona kada imamo oštrije sankcije u pojedinim oblastima. Ocijenio je da se sudski postupci u praksi pretvaraju u osudu žrtve, a ne u zaštitu žrtve i da je to je ono na čemu se mora raditi i shvatiti da moramo stvarati sopstvenu svijest o tome da prepoznamo ugroženost drugih grupa, kao što prepoznamo sopstvenu ugroženost kada nismo jednaki.

Na poziv CEDEM-a, zamjenica Zaštitnika održala je predavanje na temu Nacionalni pravni tokovi u sferi rodne ravnopravnosti: uloga institucije Ombudsmana u implementaciji rodne politike i antidiskriminatorskih pravnih instrumenata za polaznike/ce Škole rodne ravnopravnosti. Polaznike škole upoznala je sa organizacionom strukturom institucije Zaštitnika, ovlašćenjima i nadležnostima i ukazala na praktične primjere iz ove oblasti. Takođe, predstavila je ustavni, zakonodavni i međunarodni okvir u sferi rodne ravnopravnosti i ulogu Ombudsmana u implementaciji rodne politike i antidiskriminatorskih pravnih instrumenata. Podsjetila je da je evidentno da se oblast rodne ravnopravnosti percipira na pogrešan način i smatra isključivo „ženskim pitanjem“. Zaštitnik i zamjenica Zaštitnika su se sastali sa predstavnicama NVO CAZAS. Akcentat je bio na ostvarivanju zdravstvene zaštite u vrijeme pandemije izazvane virusom Covid19 i položaju ranjivih grupa - Roma i Egipćana, LGBTIQ populacije, korisnika psihoaktivnih supstanci i osoba sa mentalnim smetnjama. Konstatovano je da je sistem zdravstvene zaštite, kao uostalom cjelokupan sistem javne uprave bio reorganizovan u skladu sa epidemiološkom situacijom, što se u pojedinim segmentima negativno odrazilo na pravovremenost pružanja zdravstvenih usluga. Konstatovano je da građane treba osnažiti da podnose prigovore/pritužbe i da se obraćaju relevantnim institucijama i organizacijama kada misle da su im povrijeđena prava, kao i da je neophodno bolje informisanje o mehanizmima zaštite da bi znali da prepoznaju situacije kada postoje kršenja prava. Dogovorena je razmjena informacija između Zaštitnika i CAZAS-a i iskazana potreba tješnje saradnje sa zaštitnicima prava pacijenata u okviru zdravstvenih ustanova.

Glavna savjetnica Zaštitnika bila je predavačica na radionici koju je CEMI organizovao u okviru projekta „Društvo bez predrasuda: Solidarnošću do jednakosti i inkluzije“, a koji sprovodi u saradnji sa Međunarodnom organizacijom za migracije (IOM). Ona je tokom predavanja, koje je bilo namijenjeno studentima fakulteta političkih nauka, filološkog i pravnog, navela da su kretanja izbjeglica i migracije u središtu globalne pažnje, te se u tom smislu Crna Gora kao i čitava Evropa posljednjih godina suočava s najvećim migracijskim izazovom od kraja Drugog svjetskog rata. Prema njenim riječima, Crna Gora je zauzela odgovoran pristup u suočavanju s migrantskim izazovima, ali je činjenica da statistički pokazatelji jasno ukazuju da ova lica i dalje gledaju Crnu Goru kao tranzitnu državu i da se zadržavaju u zemlji od 7-10 dana. Tokom predavanja učesnici obuke su upoznati sa nacionalnim okvirom u oblasti zaštite prava migranata, tražilaca azila i lica pod supsidijarnom zaštitom sa fokusom na fenomen diskriminacije i djelovanje institucije Zaštitnika kao nacionalnog mehanizma za zaštitu od diskriminacije.

Zamjenica Zaštitnika je na poziv Građanske alijanse održala predavanje polaznicama i polaznicima Škole političkih studija na seminaru "Etičko izvještavanje medija o socijalno ugroženim grupama". U okviru predavanja o odgovornosti medija i profesionalnim standardima, sa posebnim osvrtom na izvještavanje o ranjivim grupama kazala je da su novinari čuvari demokratije i svih njenih vrijednosti. Tom prilikom, između ostalog, je

istakla je da mediji imaju veoma važnu ulogu u podizanju svijesti javnosti o značaju zaštite ranjivih grupa i razbijanju stereotipa. Takođe je predstavila važnost uloge medija u unapređenju položaja svih ranjivih grupa i govorila je o pojedinačnim grupama, u dijelu izvještavanja o njihovom položaju.

Zaštitnik je prilikom uručjenja nagrada pobjednicima konkursa za najbolju novinarsku priču o promociji kulture i jezika Roma i Egipćana, između ostalog, kazao da važno obilježje Crne Gore jeste bogatstvo kultura njenih naroda, a da bi to mogli spoznati, važna uloga pripada novinarima. On je dalje istakao da kultura nije samo ekskluzivitet onih koji se njom mogu baviti kao jednom od najzačjanijih djelatnosti, već je dio bića svakog čovjeka, a da bi to mogli da spoznamo, tu su novinari koji nam saopštavaju skrivene tajne koje kultura može da ima. Kultura leži u svakom biću i taj diverzitet koji mi posjedujemo u Crnoj Gori satkan je i sagrađen od sitnih djelova mozaika kulture koji dijelom pripadaju i romskom narodu u Crnoj Gori. Prema njegovim riječima, sloboda novinarstva je u velikom dijelu podstaknuta i slobodom onih koji se novinarima obraćaju. Svečanost je organizovala Građanska alijansa u okviru istoimenog projekta koji realizuje u saradnji sa Ministarstvom pravde, ljudskih i manjinskih prava.

Zamjenica Zaštitnika je na poziv NVU „Djeca Crne Gore“ iz Tuzi govorila o zaštiti od diskriminacije djece i odraslih sa invaliditetom. Govorila je na sastanku koji je organizovan u okviru škole i projekta „Pravo na život bez diskriminacije“ na modulu „Moje pravo-tvoje pravo“ . Tom prilikom predstavila je nadležnosti zaštitnika, načine obraćanja građana i strukturu predmeta, odnosno najčešća obraćanja u ovoj oblasti. Uz to, pojasnila je osnove i područja diskriminacije, a na primjerima iz prakse ukazala je na potencijalne situacije u kojima se mogu naći ali i one sa kojima su se suočavale OSI.

Zamjenica Zaštitnika je prisustvovala Okruglom stolu o pravima i obavezama OSI kao učesnika u saobraćaju, koji su organizovali Udruženje mladih sa hendikepom (UMHCG) i Ministarstvo kapitalnih investicija. Tom prilikom je istakla da je neprilagođenost objekata kao i drugih javnih dobara za lica sa invaliditetom i dalje zabrinjavajuća, te da i pored usaglašavanja zakonodavnog okvira i postojećih strategija i akcionih planova, problem i dalje postoji. Takođe je navela da je institucija Zaštitnika problem prepoznala u prethodnom periodu, te da se u kontinuitetu bavi ovom problematikom.

Zaštitnik je govorio na trinaestom zasijedanju Ženskog parlamenta na temu "Vodeći aspekti doprinosa (ekonomija i neplaćeni rad) i dodatnih opterećenja žena tokom pandemije COVID-19", koje je organizovao Odbor za rodnu ravnopravnost Skupštine Crne Gore. Čestitajući Dan žena uputio je snažnu poruku podrške nastojanjima za dostizanje istinske ravnopravnosti, jednakih šansi za napredak i unapređenje položaja žena u društvu. Istakao je da su njegove najbliže saradnice, sve zamjenice i glavne savjetnice-žene. Iskazao je i zabrinutost zbog izvještaja UN Woman (entitet za rodnu ravnopravnost)

u kojem je ocijenjeno da pandemija Kovid-19 može urušiti ravnopravnost žena koja je ostvarena u proteklih dvije i po decenije. Prema riječima zaštitnika, nejednakost između žena i muškaraca evidentna je u ekonomskoj i socijalnoj sferi. Zapažen je dvostruki teret koji žene imaju u situaciji pandemije, time što se, osim rodni obaveza, od njih traži da budu i ekonomski faktor, kao i da kroz neformalni rad ne zaspostave ono što su interesi članova porodice. Ekonomska i socijalna podrška omogućava ženama da se dokažu i u drugim oblastima, a one su bile agilne i na visini zadatka kada je u pitanju odbrana političkih ciljeva, odnosno javnih interesa Crne Gore.

Zamjenica Zaštitnika je bila panelistkinja na skupu „Za istim stolom o različitostima i jednakosti“, koji je organizovao Centar za monitoring i istraživanje (CeMI) u okviru projekta „Doprinos razvoju i unaprjeđenju prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u Crnoj Gori“. Ona je tom prilikom, pored ostalog, istakla da djelotvorna reakcija i efikasno procesuiranje počinalaca krivičnih djela, motivisanih mržnjom na osnovu rase, religije, nacionalnog ili etničkog porijekla, ne smiju izostati. Na ova djela mora se reagovati izricanjem djelotvornih, proporcionalnih i odvrćajućih sankcija. U cilju jačanja položaja manjinskih naroda neophodna je kontinuirana primjena instituta afirmativne akcije, dosljedno praćenje realizacije mjera i aktivnosti iz svih strateških dokumenata kao i osnažena uloga nacionalnih savjeta, kroz izraženiju konsultativnu i predlagačku funkciju u svim pitanjima od interesa za manjinsku zajednicu. Zapošljavanje i obrazovanje Roma i Egipćana najbolji je put za njihovu integraciju u zajednicu i kvalitetniji život, ocijenili su predstavnici Crvenog krsta, Glavnog grada i institucije Ombudsmana, koji su na Koniku posjetili grupu preduzetnika-pripadnika ovih manjinskih naroda i nacionalnih zajednica. Tokom posjete, upriličene povodom Dana Roma, ukazano je na važnost njihovog obrazovanja, ekonomskog osnaživanja, dalje integracije u zajednicu, smanjenja etničke distance, netolerancije i stigmatizacije. Zaštitnik je ukazao da su, po svim pokazateljima, Romi i dalje među najugroženijim kategorijama građana, izloženi siromaštvu, diskriminaciji i nejednakom postupanju. Ova slika se sporo mijenja, ali svakako da bilježimo napredak. Odgovornost je cijele zajednice da učinimo sve da pomognemo našim sugrađanima da dobiju i na pravi način iskoriste šansu za rad i zaposlenje, kao što im je to kroz biznis inkubatore pružio Crveni krst“. Zaštitnik je pozvao stanovnike Podgorice da posjete zanatske radnje na Koniku i na taj način daju podršku razvoju usluga svojih komšija.

Zamjenice Zaštitnika su učestvovala na okruglom stolu „Žrtva može biti vaša ćerka, sestra, majka, supruga“ koju je organizovao Crnogorski ženski lobi. Tokom diskusije predstavile su nadležnosti i zapažanja Zaštitnika u ovoj oblasti, s akcentom na rad sektora za prava djeteta i zaštitu od diskriminacije. Ukazale su da trgovina ljudima na najdrastičnije načine višestruko ugrožava osnovna ljudska prava i slobode žrtvama i da je u prevenciji i uspješnoj borbi protiv ove pojave neophodno dalje jačanje međuresorne saradnje.

Zamjenica Zaštitnika bila je gošća radio stanice Feniks, čiji je sadržaj prilagođen osobama sa invaliditetom ali i široj javnosti. Zamjenica je predstavila nadležnosti, način podnošenja pritužbi i strukturu predmeta pred institucijom Zaštitnika. Ona je, između ostalog, istakla da je Zaštitnik u najvećem dijelu pritužbi OSI, donosio mišljenja sa preporukama, najviše u dijelu područje rada i zapošljavanja i zdravstvene zaštite. Uпитana na koji način se OSI mogu ohrabriti da prijave slučajevne diskriminacije, kazala je da smatra neophodnim da se nastavi sa promocijom jednakosti i nediskriminacije i nadležnosti Zaštitnika u ovoj oblasti. Takođe, neophodno je sprovoditi istraživanja u oblasti zaštite od diskriminacije i nastaviti saradnju sa organizacijama civilnog sektora koje se bave zaštitom ljudskih prava i sloboda, a posebno ove ranjive grupe. Istakla je da Zaštitnik u kontinuitetu ukazuje na neophodnost uspostavljanja i operacionalizacije jedinstvenog i centralizovanog sistema za prikupljanje i praćenje podataka o slučajevima diskriminacije. Podsjetila je, između ostalog, da Zaštitnik upozorava javnost na pojavu težih oblika diskriminacije, vodi posebnu evidenciju o podnijetim pritužbama u vezi sa diskriminacijom i prikuplja i analizira podatke o slučajevima diskriminacije.

Centar za demokratiju i ljudska prava (CEDEM) organizovao je Akademiju o Evropskoj Konvenciji o ljudskim pravima i slobodama za savjetnike/ce u pravosuđu i instituciji Ombudsmana: Zaštita od diskriminacije lica sa invaliditetom u praksi crnogorskog pravosuđa i Evropskog suda za ljudska prava. Akademija je dio projekta „Zajedno za inkluziju lica sa invaliditetom”, koji je finansijski podržalo Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava. Tokom drugog dana akademije, Zaštitnik je upoznao učesnike/ce sa mandatom institucije, njenom kao i sa praksom crnogorskog pravosuđa u zaštiti od diskriminacije lica sa invaliditetom. Uz to, Zaštitnik je analizirao i jedan od slučajeva pred Evropskim sudom za ljudska prava, *Çam protiv Turske, (predstavka broj 51500/08), presuda od 23. februara 2016. godine*. Učesnica skupa bila je i glavna savjetnica Zaštitnika, koja je između ostalog saopštila da je najveći broj tužbi za zaštitu od diskriminacije po osnovu invaliditeta pred crnogorskim sudovima pokrenut iz razloga nepristupačnosti javnih objekata licima koja su korisnici invalidskih kolica, u kojima nije bio sporan osnov, već samo visina odšetnog zahtjeva.

Zamjenica Zaštitnika u ulozi ekspertkinje - moderatorke bila je učesnica seminara “Svi za zabranu diskriminacije lica sa invaliditetom (LSI)”, koji je Centar za demokratiju i ljudska prava organizovao uz podršku Ministarstva pravde, ljudskih i manjinskih prava. Skup je bio namijenjen predstavnicima medija, NVO sektora, Uprave za inspekcijske poslove, ministarstava i centara za socijalni rad. Na seminaru je razgovarano o izazovima, dostignućima, preprekama i preporukama za zaštitu od diskriminacije lica sa invaliditetom, kao i podizanju svijesti stručne i laičke javnosti o važnosti poštovanja ljudskih prava i antidiskriminacije. Na prvom modulu “Diskriminacija na lokalnom nivou - uloga inspekcijskih službi i redovnih sudova”, zamjenica je upoznala učesnike/ce sa nadležnostima i postupanjem Zaštitnika u zaštiti od diskriminacije lica sa invaliditetom.

Tom prilikom, predstavila je primjere iz prakse, mehanizme zaštite od diskriminacije i ranije date preporuke Zaštitnika u ovoj oblasti. Vezano za ovaj Modul koji se odnosi na ulogu inspeksijskih službi i redovnih sudova, smatra da je nedovoljno vidljiva uloga inspeksijskih organa kada je u pitanju diskriminacija LSI, jer je primjećeno da nema postupaka *ex officio*. Takođe je ukazala i na sadržinu odredbe člana 32 Zakona o zabrani diskriminacije i člana 32a istog zakona.

Glavna savjetnica Zaštitnika bila je panelistkinja na konferencije Pristup pravdi i mehanizmi zaštite od nasilja LSI, koju je organizovalo Udruženje mladih sa hendikepom Crne Gore (UMHCG). Govoreći o postupcima pred organima i sudskoj zaštiti LSI, ona je navela da Konvencija o pravima lica sa invaliditetom jasno definiše pojam invaliditeta i navodi da invaliditet nije samo dugoročno fizičko, senzorno, psihosocijalno ili intelektualno oštećenje već da to stanje tek u sadejstvu sa spoljašnjim barijerama i preprekama u društvu čini invaliditet. Takođe je dodala da pravo na pristup sudu podrazumijeva prilagođene uslove prije pokretanja postupka, tokom postupka i nakon okončanja postupka. Osvrnula se na pristupačnost sudova i državnih organa, i obaveznost prilagođavanja objekata i javnih površina, kao i učešće institucije u svojstvu umješaka u postupcima za zaštitu diskriminacije lica sa invaliditetom. Apostrofirala je institut lišavanja poslovne sposobnosti u kontekstu pristupa pravdi i činjenicu da institucija Zaštitnika ukazuje da je samo i isključivo u duhu Konvencije odlučivanje uz podršku a nikako zamjensko odlučivanje.

Zaštitnik je bio panelista na skupu „Ništa o nama bez nas“, koji su organizovali LGBT Forum Progres i LGBTIQ Socijalni Centar. On smatra da se u Crnoj Gori vodi borba za fizički i psihički opstanak LGBTQ zajednice. Poručio je da se za ljudska prava i slobode treba se boriti „dodajući da tolerancija znači prihvatanje te da na njoj svi moramo raditi. Prema riječima zaštitnika veliku odgovornost za to, pored institucije Zaštitnika snosi i vlada i društvo i mediji i mnogi drugi društveni akteri koji svojim ispadima ne doprinose razvoju prava ove zajednice već naprotiv. Zaštitnik je napomenuo i da je resorno Ministarstvo opterećeno i da se unutar njega prelamaju zasebne oblasti koje traže više pažnje i senzibiliteta kao i da treba ojačati organizacionu formu i okvir.

Zamjenica Zaštitnika održala je radionicu „Diskriminacija i zaštita od diskriminacije žena oštećenog vida“, koja je bila posvećena višestrukoj, intersekcijskoj diskriminaciji. Ona je tom prilikom, pored ostalog, ukazala da institucija u intenzivnoj saradnji sa NVO koje se bave zaštitom prava lica sa invaliditetom prepoznaje lica oštećenog vida kao posebno “pogođenu” kategoriju, koja se i dalje susrijeće sa barijerama u funkcionisanju u svakodnevnom životu. Zamjenica je upoznala učesnike i učesnice sa pojmom rodna ravnopravnost, diskriminacija, vrstama, oblicima, osnovima, oblastima i područjima diskriminacije. Predstavila je ustavni, međunarodni i zakonodavni okvir iz ove oblasti, uz bliže navođenje primjera iz prakse Evropskog suda za ljudska prava i institucije Zaštitnika.

Takođe, upoznala ih je sa mehanizmima zaštite koji im stoje na raspolaganju u slučajevima eventualne diskriminacije. Govorila je o značaju podizanja svijesti o važnosti poštovanja ljudskih prava, antidiskriminacije i načela jednakosti. Radionica je bila interaktivna, a održana je u prostorijama Saveza slijepih Crne Gore.

Rasizam i diskriminacija su izuzetno negativne društvene pojave protiv kojih se moramo svakodnevno boriti i reagovati jednako na sve slučajeve ugrožavanja prava pripadnika manjinskih naroda, poruka je institucije Zaštitnika u susret Evropskog dana sjećanja na romske žrtve holokausta. U susret ovom važnom datumu (koji se obilježava 2. avgusta) Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava - Direkcija za inkluziju Roma i Egipćana u saradnji sa Crnogorskim narodnim pozorištem organizovala je skup kom je prisustvovala i glavna savjetnica Zaštitnika. U okviru programa koje je organizovalo Ministarstvo prikazana je digitalna izložba fotografija koje svjedoče stradanja Roma i Sinta, žrtava Holokausta, a potom je nastupila operska pjevačica Nataša Tasić Knežević iz Beograda, dobitnica nagrade za najistaknutiju Romkinju na svijetu.

4.2. Ključni aspekti međunarodne saradnje

Zamjenica Zaštitnika govorila je na onlajn konferenciji „Nova EU Strategija Roma i borba protiv anticiganizma“, koju su organizovali Romska organizacija mladih Phiren Amenca i Centralno vijeće njemačkih Sinti i Roma. Ona je tom prilikom, pored ostalog, podsjetila da je institucija Zaštitnika u svojstvu posmatrača imala predstavnicu u Radnoj grupi za pripremu Strategije za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana, koja je dala komentare i predloge u svim fazama izrade dokumenta. Zamjenica je ukazala i na generalne preporuke Zaštitnika u vezi sa poboljšanjem položaja romske i egipćanske populacije u Crnoj Gori: da se jačaju mehanizmi praćenja srazmjerne zastupljenosti manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u javnim službama, organima državne vlasti i lokalne samouprave, odnosno autentične zastupljenosti Roma u Skupštini Crne Gore i skupštinama jedinica lokalne samouprave u kojima čine značajan dio stanovništva.

Zamjenica i savjetnica Zaštitnika učestvovala su u online međunarodnom treningu koji je organizovao Savjet Evrope u okviru projekta Horizontal Facility II „Promocija različitosti i jednakosti na Zapadnom Balkanu.“ Jedan od zaključaka treninga je da je rastuća klima govora mržnje u javnom prostoru zajednički izazov za ombudsmanske institucije i tijela za jednakost u zemljama Zapadnog Balkana, a u borbi protiv ove negativne pojave potrebno je srazmjerno kombinovati preventivne i represivne mjere. Predstavnici nacionalnih institucija za ljudska prava saglasni su da je osim osude slučajeva govora mržnje, u reakcijama i saopštenjima važno pojasniti zašto je on neprihvatljiv, štetan i pružiti alternative. Takođe je ukazano na štetnost javnog pravdanja nasilja i davanja legitimiteta govoru mržnje i netolerancije, posebno kroz istupe javnih ličnosti. Prostor političkog života i događaja prepoznat je kao važno izvorište ovakvih

slučajeva, a društvene mreže kao prostor u kom se oni dominantno dešavaju. U diskusiji učesnika došlo se do zaključka da su najčešći motivi za zloupotrebu slobode izražavanja u zemljama Zapadnog Balkana nacionalne, vjerske, političke razlike, odnos prema LGBTIQ populaciji, Romima, Egipćanima i migrantima. Zamjenica Zaštitnika ukazala je da se i u Crnoj Gori primjećuje isti trend, navodeći da je jako teško djelovati reaktivno u online prostoru-na društvenim mrežama i portalima. Ukazala je da je Zaštitnik primijetio nedostatak odvrćućih kazni jer se u ovim slučajevima nadležni organi rijetko odlučavaju za krivično gonjenje već se većina slučajeva tretira kao prekršaj. Kazala je da nedostatak adekvatne samoregulacije medija takođe doprinosi nedjelotvornoj reakciji društva na pojavu govora mržnje. Savjetnica je predstavila nekoliko poslednjih slučajeva reagovanja Zaštitnika, koji su se odnosili na napade na novinare i druge poslenike javne riječi. Ukazala je i na važnu ulogu civilnog sektora koji je veoma glasan zagovornik kontra narativa i alernativnog narativa na ove i slične pojave.

Institucija Zaštitnika u saradnji sa Misijom OEBS-a u Crnoj Gori organizovala je online konferenciju povodom predstavljanja Analize odluka sudova za prekršaje Crne Gore u oblasti nasilja u porodici i rodno zasnovanog nasilja sa osvrtom na praksu institucije Zaštitnika i ESLJP u toj oblasti. Sa konferencije je poručeno da će, oštija kaznena politika, dosljedna primjena propisa i sinhronizovana reakcija nadležnih institucija, unaprijediti sistemski odgovor na izraženi problem nasilja u porodici i rodno zasnovanog nasilja. Analiza čiji autori su prof dr Nebojša Vučinić, ombudsman Siniša Bjeković, glavna savjetnica Dina Knežević i viši savjetnik Nemanja Dujović proizvod je istraživanja u okviru projekta Identifikacija problema u borbi protiv nasilja u porodici i nasilja nad ženama.

Glavna savjetnica bila je predavačica na obuci “Rodna ravnopravnost u javnoj upravi”, u organizaciji Uprave za kadrove i UNDP Crne Gore. Ona je tom prilikom, između ostalog, kazala da rodna ravnopravnost još uvijek nije prisutna u svakodnevnom životu, uprkos brojnim primjerima zvaničnog priznanja i pomaka na polju zakonodavstva. Na obuci je predstavila međunarodni i nacionalni zakonodavni okvir, osnovne pojmove iz oblasti rodne ravnopravnosti, dostupne statističke podatke o učešću žena u društvenom i političkom životu žena, uvođenje rodne perspektive u planiranje, formulisanje i sprovođenje svih mjera, propisa i zakona, strategija.

Programska kancelarija Savjeta Evrope u Podgorici je povodom početka Međunarodne nedjelje borbe protiv homofobije, transfobije i bifobije (IDAHOT 2021) u Crnoj Gori, organizovala panel diskusiju "Odgovor na govor mržnje i zločine iz mržnje". Na diskusiji je poručeno da se govoru mržnje ne može prići samo iz ugla krivičnog zakonodavstva ili represivnog aparata, već tom pitanju treba da se posveti čitavo društvo, a nadležne institucije i organizacije civilnog sektora da djeluju zajedno kako bi taj problem efikasno bio riješen. Zaštitnik je kazao da do danas ne postoji nijedan zahtjev za pokretanje prekršajnog postupka kada je u pitanju prekršaj govora mržnje, koji je kao takav propisan

Zakonom o zabrani diskriminacije. Sama činjenica da još uvijek nema predmeta u ovoj oblasti dovodi u sumnju kapacitet da se na odgovarajući način borimo sa ovom pojavom. On je ocijenio da se institucije radije opredijeljuju da govor mržnje kvalifikuju kao prekršaj, u okviru Zakona o javnom redu i miru i u vezi sa tim izrazio je sumnju da pojedini delikti, koji se tiču vulnerabilnih grupa, mogu biti na adekvatan način procesuirani samo kroz taj zakon. Prema njegovim riječima naša javnost, pa čak ni stručna javnost još uvijek nije u dovoljnoj mjeri na adekvatan način shvatila pojam zločina iz mržnje. Zaštitnik smatra da se prenaplašeno daje prednost slobodi izražavanja, pa čak i onda kad ona izvjesno prelazi u govor mržnje, zbog čega je, kako je istakao, važno poštovati preporuke i smjernice koje se odnose na tu temu.

Šefica Kancelarije Savjeta Evrope (SE) u Crnoj Gori posjetila je instituciju Zaštitnika, gdje je u razgovoru sa Zaštitnikom dogovorena dalja saradnja, posebno u zaštiti prava Roma i u oblasti antidiskriminacije. Dosadašnja saradnja, posebno kroz projekte aktivnosti (poput PREDIM, SOCCER i Horizontal Facility) ocijenjena je veoma uspješnom i korisnom. Obostrano je konstatovano da je i dalje prisutna višestruka diskriminacija Roma u društvu, iako ima vidljivog napretka u prethodnom periodu. Sagovornici su saglasni da je zato važno raditi na približavanju Roma drugim narodima iz zajednice i nastaviti neke dobre primjere iz prakse, kao što su biznis inkubatori - odnosno podrška zanatlijama i razvijanje sopstvenog privređivanja. Kao jedan od načina jačanja glasa romskog naroda i njihove participacije podržana je i ideja organizovanja aktivnosti kroz koje bi predstavnici Roma imali priliku da razgovaraju sa poslanicima, ministrima i drugim donosiocima odluka o svom životu, potrebama i ostvarivanju prava.

Zamjenica Zaštitnika bila je panelistkinja konferencije „Borba protiv anticiganizma kao preduslov za postizanje jednakosti za Rome - Uloga institucija zaštitnika za ljudska prava i slobode i tijela za jednakost“, u organizaciji Evropske mreže tijela za jednakost /EQUINET/. Ona je predstavila mandat institucije i aktivnosti odjeljenja za zaštitu od diskriminacije, ranjivih grupa i rodne ravnopravnosti, koje se dominantno bavi ovom tematikom. Prema njenim riječima, diskriminacija prema Romima je problem kojem institucije i javne politike posvećuju pažnju ali rezultati borbe protiv diskriminacije i eliminisanja predrasuda prema Romima ukazuju na to da je potrebno energičnije jačati postojeće i graditi nove kapacitete u sveobuhvatnoj antidiskriminacionoj politici. Da bi se postojeće stanje unaprijedilo, odnosno da bi se uspostavio efikasan i djelotvoran sistem borbe protiv diskriminacije potrebno je jačanje povezanosti ideja, mjera i aktivnosti koje kreiraju i sprovode međunarodne organizacije, država, lokalna samouprava, civilno društvo, mediji i svi ostali subjekti društva. Ona je naglasila i uticaj Covida na grupe koje se i inače nalaze u riziku od diskriminacije, a to su Romi, lica sa invaliditetom, žene žrtve nasilja, djeca iz ruralnih područja, lica lošijeg imovnog stanja i starija lica.

V KLJUČNA ZAPAŽANJA O STANJU LJUDSKIH PRAVA I SLOBODA RANJIVIH GRUPE

Ovaj period karakteriše i dalje aktuelna pandemija, pa je iz tih razloga i sadržina jednog dijela pritužbi i obraćanja Zaštitniku bila drugačije prirode. Tako se i sadržina pritužbi i obraćanja odnosila na ostvarivanje zdravstvene zaštite. I ove godine prednjači područje rada i zapošljavanja, a značajan broj pritužbi i obraćanja se odnosio na javno informisanje i medije, govor mržnje, te pristup dobrima i uslugama.

Neizvjesnost uzrokovana pandemijom i povezanim mjerama pogodila je i ranjive grupe, koje su u posebnom riziku od diskriminacije. Stoga je neophodno da kao društvo u cjelini preduzmemo konkretnije i efikasnije mjere za zaštitu ranjivih grupa. Pri tome se sve češće u prvi plan stavlja težak materijalni položaj određenih grupa, od kojih su pored lica sa invaliditetom, naročito ranjive žene u različitim situacijama (na tržištu rada, one koje žive u ruralnim sredinama, žrtve nasilja u porodici, koje se ostvaruju kao majke, i sl.), starija lica, djeca, LGBTIQ populacija, nezaposleni, podstanari, itd.

Skrnavljenjem vjerskih objekata se željelo narušiti međuvjerska tolerancija i suživot. Zaštitnik je putem saopštenja za javnost ove gnusne i prizemne činove osuđivao, pozivao cjelokupnu javnost na jačanje kapaciteta zajednice da nepodijeljeno osude takve incidente, bez obzira kojoj vjerskoj zajednici da je nanesena šteta i posebno ukazivao na neophodnost efikasne institucionalne reakcije i adekvatnog procesuiranja počinitelaca.

Veliki broj pritužbi motivisan je osjećajem marginalizovanosti i isključenosti kao posljedice promjena u političkom životu i aktivnostima koje su uslijedile nakon promjene struktura u izvršnoj i zakonodavnoj vlasti. S tim u vezi, u pritužbama i medijskim izvještajima bilo je dosta navoda o smjenama, razrješenjima i prestanku radnog odnosa po osnovu pripadnosti određenoj političkoj strukturi. Sa druge strane, iste takve ocjene bile su prisutne i u ranijim izvještajnim periodima, pa će konačan zaključak o tome proizaći nakon do kraja sprovedenih postupaka pred Zaštitnikom i/ili drugim organima, a koji su trenutno u toku. Izvjesno je da za sada postoje sumnje u takvu pojavu u širem kontekstu i - kako je to u pritužbama navedeno - naročito u oblasti obrazovanja i zdravstva. U istim okolnostima prigovara se, kao i u ranije u dužem vremenskom periodu, selektivnosti i partijskom zapošljavanju.

Žene na javnim funkcijama i druge čiji je angažman prepoznat u javnosti bile su meta brutalnih i mizoginih napada, najčešće u onlajn prostoru, pa se Zaštitnik oglašavao u medijima kada su i ove teme u pitanju i kao sagovornik dao doprinos jačanju kulture dijaloga, tolerancije i borbi protiv govora mržnje. To se posebno odnosi na brutalne napade na žene nosioce značajnih

političkih funkcija i one koje su prepoznate kao značajne javne ličnosti iz javnog i kulturnog života i civilnog društva.

Fenomen nasilja nad ženama i dalje dominira u odnosu na mnoge društvene pojave. Broj predmeta na polovini godine potvrđuje povećanje nasilja nad ženama u periodu pandemije, a sa druge strane otvara ključno pitanje šta činiti da se ovaj trend zaustavi i eliminiše nasilje. Evidentno je da nasilje postaje dominantno u opštem društvenom kontekstu, uključujući i svojevrsno samovlašće kao oblik nedostatka svijesti o statusu pojedinca/ke u društvu. Iz takve percepcije proizilaze svi odnosi u društvu podijeljenom po svim šavovima, a nekažnjivost ili neproporcionalne sankcije svakako neće doprinijeti poboljšanju stanja. U takvim uslovima logično je da su prve i najranjivije žrtve one koje imaju malo prostora i načina da se zaštite kada izostane odlučna i pravovremena reakcija države.

Govor mržnje se dominantno dešava u onlajn prostoru i lako se iz onlajn svijeta prenosi u oflajn svijet, odnosno iz virtuelnog u stvarni život. Govor mržnje je naročito izražen u tenzičnim i osjetljivim vremenima kada na dnevni red dođu teme, kao što su identitetska i druga pitanja koja duboko dijele društvo. U javnom i političkom diskursu svakodnevna je pojava vrijeđanje, omalovažavanje i narušavanje dostojanstva ljudi koji se stavljaju u kontekst pripadnosti određenoj ideologiji ili ideji, čak i onda kada za to ne postoje uvjerljivi dokazi, pa se zaključuje da je u suštini osnovni cilj sadržan upravo u tome da povrijedi ličnost, a ne da razvije debatu od opšteg interesa, gdje bi pod okriljem oštre polemike mogli biti dozvoljeni i oni oblici izražavanja koji mogu da vrijeđaju ili da šokiraju javnost. Ovako, a imajući u vidu upravo jedini cilj takve retorike da uvrijedi ili omalovaži, čini se da je govor mržnje mnogo bliži definiciji ove pojave.

Još uvijek snažno prisutne teme iz domena vjerskog i etničkog identiteta nastavljaju da budu predmet oštrog konfrontacija i odricanja osobenosti koje čine ključni aspekt kulturne i duhovne egzistencije čitavih naroda i institucija. Kod takvog stanja, nedostatak elementarne tolerancije i potreba za pokretanjem dijaloga su svakodnevno prisutni, a rijetki su pozivi iz građanskog društva usmjereni na očuvanje stabilnosti i poštovanje ljudskih prava i sloboda svih, bez ikakve razlike u odnosu na bilo koje lično svojstvo.

U toku je primjena Zakona o životnom partnerstvu lica istog pola. U procesu je usklađivanje relevantnih zakonskih i podzakonskih akata. Podsjećamo da je i dalje prisutan govor mržnje prema LGBTIQ zajednici.

Neprikladnost objekata kao i drugih javnih dobara i površina za lica sa invaliditetom i dalje je zabrinjavajuća, i neobezbjeđivanje pristupačnih informacija, komunikacija i javnog saobraćaja.

Romi se i dalje suočavaju sa mnogobrojnim problemima u vezi sa obrazovanjem, zapošljavanjem, stanovanjem, ekonomskim, socijalnim i drugim. Dosadašnja istraživanja potvrđuju da Romi žive na marginama društva, suočavajući se sa visokim stepenom

socijalne distance i postojanja predrasuda i stereotipa u društvu. Uključenost Roma u proces kreiranja javnih politika i donošenja odluka u svim oblastima društvenog, javnog i političkog života i dalje je na niskom nivou.

VI ZAKLJUČNE OCJENE I PLANOVI ZA NAREDNI PERIOD

- Zaštitnik i u ovom, kao i prethodnim izvještajima, stavlja akcenat na neophodnost uspostavljanja i operacionalizovanja standardizovanog sistema prikupljanja podataka koji se odnosi na ovu oblast i omogućavanje pristupa Zaštitniku u cilju sveobuhvatne analize stanja u sferi diskriminacije.
- Iz razloga cjelovite zaštite žrtava nasilja u porodici i rodno zasnovanog nasilja nužno je što prije pristupiti izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti od nasilja u porodici, pri čemu Zaštitnik podsjeća da je još krajem 2019. godine uputio resornom ministarstvu inicijativu za izmjene i dopune ovog zakona.
- Neophodno je da nadležni organi efikasnije rade na suzbijanju govora mržnje u javnom prostoru. Izraženo prisustvo govora mržnje i dalje je razlog za zabrinutost i zahtijeva angažman zajednice, prvenstveno institucija sistema.
- Neophodno je intenzivirati aktivnosti usmjerene na zaštitu jednakosti i nediskriminaciju.

PLANOVI ZA NAREDNI PERIOD

- Osnivanje nacionalne mreže za zaštitu od diskriminacije, koju će činiti predstavnici civilnog sektora i pojedinci u lokalnim sredinama koji se bave zaštitom ljudskih prava i sloboda.
- Posjete romskim naseljima, u cilju boljeg upoznavanja sa problemima u ostvarivanju prava ove ranjive grupe.
- Prevođenje zvaničnog sajta institucije Zaštitnika na albanski i romski jezik.
- Sprovođenje istraživanja o uticaju pandemije COVID – 19 na ranjive grupe.
- Posjete nevladinim organizacijama koje se bave promocijom i zaštitom ljudskih prava i sloboda ranjivih grupa.

-
- Izrada promotivnog materijala koji se odnosi na zaštitu od diskriminacije.
 - Pronaći strateškog partnera za produbljivanje analize odluka iz oblasti prekršaja nasilja u porodici.